

## Kildefortegnelse

- Albinsson, L. & Strang, P. (2003) Existential Concerns of Families of Late-Stage Dementia Patients: Questions of Freedom, Choices, Death, and Meaning. In: *Journal of Palliative Medicine*. 6 (2): 225-235. New Rochelle, NY: Mary Ann Liebert Publishers.
- Aldridge, D. et al. (2000) *Music Therapy in Dementia Care. More New Voices*. London: Jessica Kingsley Publishers.
- Almberg, B. et al. (2000) Caregivers of Relatives with Dementia: Experiences Encompassing Social Support and Bereavement. *Aging & Mental Health*. 4 (1): 82-89. London, UK: Taylor & Francis.
- Alzheimerforeningen (2007) *Frontotemporal demens*. Hellerup: Alzheimerforeningen.
- Andersen-Ranberg, K. et al. (2007) *Pårørende til demente. En spørgeskemaundersøgelse om deres helbred og behov*. Odense: Servicestyrelsen.
- Birk, M. (2007) *De pårørendes behov – Når demensen flytter ind*. Odense: Styrelsen for Specialrådgivning og Social Service.
- Bjerg, J. (Ed.) (2004) *Gads psykologileksikon*. København: Gads Forlag.
- Bonde, L. O. & Thomasen, E. (2010) *Receptiv musikterapi med særligt henblik på musik og indre billeder*. Kompendium. Musikterapi-uddannelsen, AAU.
- Bonde, L. O. (2009) *Musik og menneske. Introduktion til musikpsykologi*. København: Samfundslitteratur.
- Bonde, L. O. (2007) Steps in Researching the Music in Therapy. In *Microanalysis in Music Therapy. Methods, Techniques and Applications for Clinicians, Researchers, Educators and Students*. Wosch, T. & Wigram, T. London, UK: Jessica Kingsley Publishers.
- Bonde, L. O. (2006) Music as Co-Therapist. In Frohne-Hagemann, I. (Ed.) *Receptive Music Therapy. Theory and Practice*. Wiesbaden: Reichert Verlag.
- Bonde, L. O., Pedersen, I. N., Wigram, T. (2001) *Musikterapi: Når ord ikke slår til. En håndbog i musikterapiens teori og praksis i Danmark*. Århus: Forlaget Klim.
- Bonny, H. (2002a) Facilitating Guided Imagery and Music Sessions. In Summer, L. (Ed.) *Music & Consciousness: The Evolution of Guided Imagery and Music*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Bonny, H. (2002b) The Role of Taped Music in the GIM Process. In Summer, L. (Ed.) *Music & Consciousness: The Evolution of Guided Imagery and Music*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.

- Bonny, H. & Kellogg, J. (2002) Guided Imagery and Music and the Mandala: A Case Study Illustrating an Integration of Music and Arts Therapies. In Summer, L. (Ed.) *Music & Consciousness: The Evolution of Guided Imagery and Music*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Bruscia, K. (1998) *Defining Music Therapy*. 2<sup>nd</sup> Ed. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Buss, D. et al. (2008) *Hverdagen med demens - redegørelse om demente og de pårørendes dagligdag samt deres kontakt til familie og venner*. Odense: Servicestyrelsen.
- Buss, D. et al. (2005) *Støtte og rådgivning til demente og pårørende - en redegørelse for danske og internationale erfaringer*. Odense: Servicestyrelsen.
- Clair, A. A. & Hanser, S. B. (1995) Retrieving the losses of Alzheimer's Disease and Caregivers with the Aid of Music. In Wigram, T. et al. (Eds.) *The Art and Science of Music Therapy: A Handbook*. Schur, Schweiz: Harwood Academic Publishers.
- Davidsen-Nielsen, M. & Leick, N. (2003) *Den nødvendige smerte*. 2nd. Ed. København: Hans Reitzels Forlag.
- De Backer, J. (1993) Containment in Music Therapy. In *Music Therapy in Health and Education*. Heal, M. & Wigram, T. (Eds.). London, UK: Jessica Kingsley Publishers.
- Det Danske Sprog- og Litteraturselskab (2010) *Den Danske Ordbog*: [www.ordnet.dk/ddo/ordbog?query=firum](http://www.ordnet.dk/ddo/ordbog?query=firum). Hentet 14. 2. 2010
- Elklit, E. & O'Connor, M. (2004) Forståelse og behandling af sorgforløb. *Psykologi Nyt*. 20 (22): 3-9. København: Dansk Psykologforening.
- Elklit, A. & O'Connor, M. (2003) Ældre der sørger. Om posttraumatisk stress forstyrrelse hos ældre efterladte og den betydning, personlighed spiller for sorgreaktionen. *Psykologi Nyt*. 19 (21): 3-11. København: Dansk Psykologforening.
- *ETIK*. Ethiske principper for medlemmer af musikterapeuternes landsklub. (Upubliceret)
- Fulton, R. (2003) Anticipatory Mourning: A Critique of the Concept. *Mortality*. 8 (4): 342-351. London, UK: Taylor & Francis.
- Goldberg, F. (1995) The Bonny Method of Guided Imagery and Music. In Wigram, T. et al. (Eds.) *The Art and Science of Music Therapy: A Handbook*. Schur, Schweiz: Harwood Academic Publishers.
- Grocke, D. (2002) The Bonny Music Programs. In Bruscia, K. & Grocke, D. *Guided Imagery and Music: The Bonny Method and Beyond*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Grocke, D. & Wigram, T. (2007) *Receptive Methods in Music Therapy. Techniques and Clinical Applications for Music Therapy Clinicians, Educators and Students*. London, UK:

Jessica Kingsley Publishers.

- Hansen, M. et al. (2003) *Psykologisk-pædagogisk ordbog*. 14. Ed. København: Gyldendal.
- Horsted, C. et al. (2007) *Samlevende med demente. En spørgeskemaundersøgelse om hverdagen med en demensramt*. Odense: Servicestyrelsen.
- Jakobsen, B. (2009) *Livets dilemmaer – en bog om eksistentiel psykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Johannsen, P. (2010) *Demens*. [www.demensnet.dk/universe1/dementiafacts](http://www.demensnet.dk/universe1/dementiafacts). Hentet 4.11.2010.
- Kellogg, J. et al. (1977) The Use of the Mandala in Psychological Evaluation and Treatment. In *American Journal of Art Therapy*, 16.
- Kenny, C. (2005) Narrative Inquiry. In Wheeler, B. *Music Therapy Research*. 2<sup>nd</sup> Ed. Gilsum, New Hampshire: Barcelona Publishers.
- May, R. (1966) *Eksistentiel psykologi*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Nationalt Videnscenter for Demens: [www.videnscenterfordemens.dk/forskning/forskningsnyheder2010/01/demens-er-den-5-mest-udbredte-doedsaarsag-i-danmark](http://www.videnscenterfordemens.dk/forskning/forskningsnyheder2010/01/demens-er-den-5-mest-udbredte-doedsaarsag-i-danmark). Hentet 29.5. 2011
- Nationalt Videnscenter for Demens: [www.videnscenterfordemens.dk/viden-om-demens/noegletal/forekomst-af-demens-i-danmark](http://www.videnscenterfordemens.dk/viden-om-demens/noegletal/forekomst-af-demens-i-danmark). Hentet 29.5. 2011
- Oxford Research (2008) *Evaluering af pulje til dag- og aktiveringstilbud til yngre demensramte*. Odense: Servicestyrelsen.
- Pedersen, F. (2006) *Attachement & Trauma. A Study of Correlations Between Attachment, Social Support, and PTSD and Validation of the Revised Adult Attachment Scale*. Århus: Psykologisk Institut, Århus Universitet.
- Piper, W. et al. (2002) Early Process and Dropping Out From Short-Term Group Therapy for Complicated Grief. In *Group Dynamics: Theory, Research, and Practice*. 6 (3): 243-254
- Priestley, M. (1994) *Analytical Music Therapy*. Gilsum, NH: Barcelona Publishers.
- Prince, M. & Jackson, J. (2009) *World Alzheimer Report Summary*. Alzheimer's Disease International: [www.alz.co.uk/research/worldreport](http://www.alz.co.uk/research/worldreport). Hentet 29.5. 2011.
- Qualls, S. (2003) Aging and Cognitive Impairment. In Snyder, D. & Whisman, M. *Treating Difficult Couples: Helping Clients with Coexisting Mental and Relationship Disorders*. New York: Guilford Press.
- Rando, T. (2000) *Clinical Dimensions of Anticipatory Mourning. Theory and Practice in Working with the Dying, their Loved Ones, and their Caregivers*. Champaign, IL: Research

Press.

- Rasmussen, I. et al. (2007) *Samlevende med demente. En analyse af otte interviews om hverdagen med en demensramt*. Odense: Servicestyrelsen.
- Rasmussen, L. B. (2007) *Musikterapeutiske pårørende-triader: om musikterapi, herunder musikalsk reminiscensarbejde, med demensramte personer sammen med en pårørende*. Kandiatspeciale. Musikterapi. Aalborg Universitet.
- Ridder, H. M. (2005) *Musik & Demens. Musikaktiviteter og musikterapi med demensramte*. Århus: Forlaget Klim.
- Skou, U. R. (2009) "*Fra solformørkelse ud til det sprudlende forår*". *Guided Imagery and Music med pårørende til demente – et pilotprojekt*. Projektrapport, Kandidatuddannelsen i Musikterapi. Aalborg Universitet.
- Skou, U. R. (2008) Intern, mundtlig praktikrapportering. Kandidatuddannelsen i Musikterapi. Aalborg Universitet.
- Smeijsters, H. & Aasgaard, T. (2005) Qualitative Case Study Research. In Wheeler, B. *Music Therapy Research*. 2. Ed. Gilsum, New Hampshire: Barcelona Publishers.
- Smith, B. (1997) Uncovering and Healing Hidden Wounds: Using GIM to resolve Complicated and Disenfranchised Grief. In *Journal of the Association for Music & Imagery*. 5, p. 1-23. Baltimore, Maryland: AMI.
- Summer, L. (2002) Group Music and Imagery Therapy: Emergent receptive techniques in Music Therapy Practice. In Bruscia, K. & Grocke, D. (Eds.) *Guided Imagery and Music: The Bonny Method and Beyond*. Gilsum, New Hampshire: Barcelona Publishers.
- White, M. (2006) *Narrativ praksis*. København: Hans Reitzels Forlag.
- Wimo, A. et al. (2010) *World Alzheimer's Report. The Global Economic Impact of Dementia*. Alzheimer's Disease International: [www.alz.org/documents/national/World\\_Alzheimer\\_Report\\_2010\\_Summary\(1\).pdf](http://www.alz.org/documents/national/World_Alzheimer_Report_2010_Summary(1).pdf). Hentet 29.5. 2011.
- Wärja, M. (2010) *Korta Musikresor (KMR) På väg mot en teori om KMR som en musikterapeutisk metod*. Kandidatspeciale. Kungl. Musikhögskolan. Stockholm.
- Worden, J. W. (2001) *Grief Counselling and Grief Therapy. A Handbook for the mental health practitioner*. 3. Ed. Hove, East Sussex: Routledge.

## BILAG 1

### Tilbud til pårørende til demente

Jeg skriver til dig, som er søn/datter til en dement person, for at invitere dig til at deltage i et musikterapeutisk projektførløb. Projektet er et led i mit afsluttende speciale på musikterapi-uddannelsen på Aalborg Universitet og handler om musikterapi som støtte til pårørende til demente i den krævende proces, som det er at have – og miste – en demensramt forælder.

#### *Formål og indhold i forløbet*

Forløbet består af 5 fælles møder/sessioner, som alle indeholder samtale, let afspænding og musiklytning med visualisering. Forløbet har som mål at give en gruppe voksne børn til demente mulighed for at få et anderledes *frirum* i en hverdag, som ofte rummer mange udfordringer og forandringer. *Musikken* er særligt velegnet til at skabe dette frirum, fordi den både kan løfte én lidt ud af hverdagen og samtidig kan give nogle nye perspektiver på de problemer, man møder der. Resultatet er ofte, at der bliver overskud til at tage tingene på nye, mere konstruktive måder.

#### *Det praktiske – rammer for forløbet*

Forløbet skal, hvis det er muligt, begynde allerede først i marts og løbe over de følgende 5 uger. Sessionerne varer ca. 1½ time og vil formentlig finde sted på [REDACTED]. Tidspunktet fastsættes under hensyntagen til deltagernes arbejdstider og øvrige planer og forpligtelser, og det skal ikke nødvendigvis være det samme i alle uger.

#### *Musikterapeuten*

Jeg er 35 år gammel og er i færd med at afslutte den 5-årige uddannelse i musikterapi, samtidig med at jeg tager en uddannelse i 'Guided Imagery and Music' (GIM), som netop omhandler visualisering til musik. Jeg har tidligere erfaringer med musikterapi med både pårørende og demente. Under forløbet vil jeg modtage supervision af en erfaren musikterapeut. Som terapeut har jeg tavshedspligt, og alle oplysninger om forløbet vil blive behandlet fortroligt og omtalt anonymt i min speciale-rapport.

Jeg håber, at du har lyst til og mulighed for at tage imod tilbuddet, selvom det begynder snart.

Hvis du har nogen spørgsmål, er du velkommen til at kontakte mig på telefon [REDACTED] eller via e-mail på [urskou@mail.com](mailto:urskou@mail.com).

Man kan også læse mere om musikterapi på [www.musikterapi.org](http://www.musikterapi.org) og om GIM på [www.gimterapi.dk](http://www.gimterapi.dk)

Med venlig hilsen Ursula Skou

## BILAG 2

### **Brugen af begrebet *frirum*:**

Ordet *frirum* optræder fra 1983 i det danske sprog og findes i Det Danske Sprog- og Litteraturselskabs digitale opslagsværk, hvor jeg har fundet de følgende informationer om dets anvendelse i et udvalg af tekster. ([www.ordnet.dk/ddo/ordbog?query=frirum](http://www.ordnet.dk/ddo/ordbog?query=frirum). Hentet 14/02/2010). Begrebet findes, så vidt jeg har kunnet konstatere, ikke i almindelige opslagsværker såsom ordbøger over det danske sprog.

Min forståelse af begrebet *frirum* kan således betragtes som en sammenfatning eller udledning af følgende anvendelsesformer:

”Følelsernes frirum”

”Der opstår et frirum af ro og tilfredshed”

”Frirum til at erkende og leve efter det, der er i ens magt”

”Frirum til at søge og overveje nye muligheder”

”Der gives frirum til den enkelte udøver”

”Et musisk frirum uden retningslinier”

”Der findes dog et vist frirum mellem disse modpoler”

”Børnene bliver overladt til deres egne frirum og til selvorganiseret leg”

”Et frirum: hvor medarbejderne bliver tanket op og er i stand til at yde deres bedste”

”Kvindegruppen er et frirum for kvinderne”

”Maratonløb er direktørens mentale frirum”

”Mange unge bruger bilen som et frirum”

”Et frirum i dagligdagen, hvor der er plads til alt”

## BILAG 3

### Litteratursøgning<sup>1</sup>

#### Søgeord

De fire mest centrale temaer i projektet er *Guided Imagery and Music* & pårørende & demens & sorg. Det danske begreb 'pårørende' kan ikke oversættes direkte til engelsk, men dækkes af flere forskellige engelske begreber. Søgningen på ordet 'dementia' udvides ligeledes med 'Alzheimer's', og 'bereavement' med 'grief'

Herved fremkommer følgende søgeord:

A. 'Guided Imagery and Music'

B. 1. 'Caregiver', 2. 'Family Caregiver', 3. 'Family', 4. 'Relative', 5. 'Partner', 6. 'Spouse'

C. 1. 'Dementia', 2. 'Alzheimer's'

D. 1. 'Bereavement', 2. 'Grief'

#### Databaser

Tre databaser blev udvalgt til litteratursøgningen: *Music Therapy World* (nu *Music Therapy Literature*), *Scopus* og *PsycInfo*.<sup>2</sup>

I alle databaser foretog jeg en fire-strengt søgning (A+B+C+D), en tre-strengt søgning (A+B+C) og derpå de to-strengede søgninger (A+B, A+D, B+C), som efter mit skøn kunne have særlig relevans for projektet.

#### Søgeresultater

I tabellen nedenfor er resultater fra alle tre databaser medtaget. I alle søgninger er samtlige variationer af søgeordene anvendt. Antallet af *relevante resultater* er vurderet på grundlag af titel, nøgleord og abstract og er angivet i parentes efter det samlede søgeresultat. Når det samlede antal søgeresultater (i sidste kolonne) er lavere end de enkelte resultater, skyldes det, at nogle kilder er anført i flere forskellige databaser. Indenfor søgeområdet B + C er forekomsten af sådanne dobbeltangivelser dog kun undersøgt i *Music Therapy World*, og søgeresultaterne kan derfor

---

1 Dette bilag er en let redigeret version af en litteratursøgning foretaget i forbindelse med pilotprojektet (Skou 2009).

2 Søg datoer: 13.10.09 (Scopus); 3.11.09 (Music Therapy Literature); 13.11.09 (PsycInfo).

forekomme urealistisk høje. De enkelte søgninger på forskellige kombinationer af B og C gav således fra 76 ('partner'+ 'dementia') til 7980 ('family' + 'dementia') resultater.<sup>3</sup>

| Søgeområder | Scopus | MT Literature | PsycInfo | I alt     |
|-------------|--------|---------------|----------|-----------|
| A+B+C+D     | 0      | 0             | 0        | 0         |
| A+B+C       | 0      | 0             | 0        | 0         |
| A+B         | 0      | 8 (2)         | 3 (0)    | 11 (2)    |
| A+D         | 0      | 5 (4)         | 5 (2)    | 10 (5)    |
| B+C1        | 20744  | 8 (3)         | 8212     | 28977 (3) |
| B+C2        | 12831  | 13 (3)        | 7013     | 19856 (3) |

---

3 Uanset eventuelle dobbeltangivelser vidner disse søgeresultater (B+C) dog om et massivt fokus på demenssygdomme som *de pårørendes sygdom*.

## BILAG 4

Hevners Stemningshjul (1937)

### ARRANGEMENT OF ADJECTIVES FOR RECORDING THE MOOD EFFECT OF MUSIC\*

|           |               |            |             |            |
|-----------|---------------|------------|-------------|------------|
|           |               | 6          |             |            |
|           |               | merry      |             |            |
|           | 7             | joyous     | 5           |            |
|           | exhilarated   | gay        | humorous    |            |
|           | soaring       | happy      | playful     |            |
|           | triumphant    | cheerful   | whimsical   |            |
|           | dramatic      | bright     | fanciful    | 4          |
|           | passionate    |            | quaint      | lyrical    |
|           | sensational   |            | sprightly   | leisurely  |
| 8         | agitated      |            | delicate    | satisfying |
| vigorous  | exciting      |            | light       | serene     |
| robust    | impetuous     |            | graceful    | tranquil   |
| emphatic  | restless      |            |             | quiet      |
| martial   |               |            | 3           | soothing   |
| ponderous |               |            | dreamy      |            |
| majestic  |               |            | yielding    |            |
| exalting  | 1             | 2          | tender      |            |
|           | spiritual     | pathetic   | sentimental |            |
|           | lofty         | doleful    | longing     |            |
|           | awe-inspiring | sad        | yearning    |            |
|           | dignified     | mournful   | pleading    |            |
|           | sacred        | tragic     | plaintive   |            |
|           | solemn        | melancholy |             |            |
|           | sober         | frustrated |             |            |
|           | serious       | depressing |             |            |
|           |               | gloomy     |             |            |
|           |               | heavy      |             |            |
|           |               | dark       |             |            |

\*Kate Hevner, "An Experimental Study of the Affective Value of Sounds and Poetry." *American Journal of Psychology*, 1937, 49, 419-434.

## BILAG 5

### Komplicerede sorgreaktioner

Forskellige teoretikere har gennem tiden kategoriseret ukonstruktive sorgreaktioner under betegnelser som patologisk eller kompliceret sorg. Det empiriske grundlag for opstilling af specifikke, unormale reaktioner betvivles af visse sorgteoretikere (Bonanno & Kaltman 2001, i Elklit & O'Connor 2003), men udgør stadig en del af nyere sorgforskning hos f.eks. Stroebe & Schut (Stroebe et al. 2001, i Elklit & O'Connor 2004). Randos definitioner af forskellige typer kompliceret sorg fremstilles her med udgangspunkt i GIM-terapeuten Barbara Smiths (1997) beskrivelse og kliniske anvendelse heraf:

*Tilbageholdt sorg* er den bevidste undertrykkelse af sorgens følelser, som kan indikere en utilstrækkelig egostyrke i forhold til at kunne rumme den følelsesmæssige smerte. En relateret *maskeret sorg* betegner menneskers somatiske symptomer på denne tilstand af fortrængning.

*Forsinket sorg* opstår, når sorgreaktionerne udskydes på grund andre overskyggende livsudfordringer eller på grund af *akkumuleret sorg* efter flere på hinanden følgende ubearbejdede tab. Den forsinkede sorg kan ofte komme til udtryk på uventede måder og tidspunkter.

*Forvrænget sorg* ses, når den sorgramtes eneste reaktion på sorgen er en ekstremt voldsomt udtryk for vrede, rettet enten mod omverden eller sig selv i form af skyld. Både depression og selvmord udgør reelle risici i denne situation.

*Konfliktfyldt sorg* opstår som følge af relationer præget af en høj grad af ambivalens, som det f.eks. ses i dysfunktionelle familier. Ambivalensen gør det svært at sætte ord på tabet, og tilstanden er ofte forbundet med sorg over en aldrig opnået relation.

*Kronisk akut sorg* medfører, at den sørgende forbliver i en tilstand af intens sorg over længere tid, hvilket ofte er en genvej til at bevare forbindelsen til den/det mistede og undgå at komme videre.

*Frarøvet sorg* opstår, når tabet ikke kan udtrykkes og anerkendes åbent og ses f.eks. i forbindelse med børns tab, samt ved voksnes tab af en hemmeligholdt partner, et aborteret foster eller tab som følge af alkoholisme eller psykisk sygdom (herunder demenssygdomme).

(Rando 1994, i Smith 1997 s. 5ff)

Flere af disse beskrivelser af sorgreaktioner, herunder *forsinket sorg* og *frarøvet sorg*, er umiddelbart relevante for de beskrevne oplevelser hos pårørende til demente, hvor bl.a. rolleomvendingen og omsorgsarbejdet kan gøre det svært at finde tid og psykisk overskud til at rumme og udtrykke de multiple tab og de følelser, som udspringer heraf. Forekomsten af de øvrige beskrevne sorgreaktioner varierer både i den aktuelle empiri og generelt hos pårørende til demente, afhængende af blandt andet af de pårørendes livssituation, eksistentielle holdning, tilknytningsstil, mestringsform og familiemæssige dynamik.

## **BILAG 6**

### **Musikken som grundlag for for GrpMI-forløbet**

#### Musik fra GIM programmer

Bach: Air

Bach: Hirtenlied

Berlioz: L'enfant du Christ

Berlioz: Shepherd's farewell

Canteloupe: Songs of the Auvergne, Brezzairola

Debussy: Danse sacre et profane

Debussy: Strygekvartet

Dvorak: Serenade in E, Larghetto

Grieg: Cradlesong

Haydn: Cello Concerto in C, Adagio

Pachelbel: Canon in D

Respighi: The Birds, the dove

Vaughan-Williams: Fantasia on Greensleeves

Vaughan-Williams: Prelude on Rhosymedre

Warlock: Capriol Suite, Pieds en l'air

#### Musik fra samlingen 'Small magic containers' (samlet af GIM terapeuter Dag Körlin)

Bach: Come Sweet Death

Durande: Chaconne in Ab minor

Einaudi: I Giorno

Einaudi: Tzaropulus prayer

Färnström: String Quartet

Gluck: Orfeus and Eurydike

Händel: Opera Intermezzo

Madreus: O Mar

Mozart: Divertimento for Wind Instruments

Nilsson: Wilmas Theme

Om Namoh Baghavate

Om Namoh Shivaja, Deva

Om Namoh Shivaja

Parry: Sonate # 2, Siciliana

Richter; On the Nature of Daylight

Musik fra albummet Secret Garden: Songs from a secret garden

Atlantia

Adagio

Sigma

Song From A Secret Garden

Heartstrings

Chaconne

Papillon

Cantoluna

Serenade To Spring

Pastorale

Ode To Simplicity